

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้วจนถึงปัจจุบัน 9 แผนที่ใช้กระบวนการที่เรียกว่า “การพัฒนา” มากกว่า 40 ปี แต่วิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้งและปัญหาสังคมที่รุนแรงขึ้นได้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาของไทยที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงเกิดคำถามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความเข้มข้นของการพัฒนาแห่งรัฐว่า “จะอย่างไรให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นตนเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน”

ปัจจุบันประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลกมาปรับใช้ ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วยเช่นกัน โดยได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นหลักมาให้ความสำคัญกับเป้าหมายด้านอื่น ๆ อีก เช่น ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) นับเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดที่มุ่งเน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นองค์รวม พร้อมทั้งมีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล

สำหรับแผนพัฒนาฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศ ในปัจจุบันได้อัญเชิญหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยึดทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพยั่งยืนและคนไทยมีความอยู่ดีมีสุข รวมทั้งได้กำหนดเรื่องสำคัญเร่งด่วน 3 เรื่องที่จะเร่งดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 10 ได้แก่ การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อให้คนไทยส่วนใหญ่

ของประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น และการบรรเทาปัญหาความยากจนเพื่อให้คนจนพึ่งตนเองได้

ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการโดยมีวัตถุประสงค์ให้จังหวัดเชียงใหม่เป็น “นครแห่งชีวิตและความมั่งคั่ง” (City of Life and Prosperity) เป็นเมืองที่ให้ความสุขและชีวิตที่มีคุณค่าแก่ผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือนในฐานะเมืองน่าอยู่ และนำท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย และได้กำหนดให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรพื้นฐานในการสร้างจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็น “นครแห่งชีวิตและความมั่งคั่ง” ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้สนับสนุนฐานเศรษฐกิจเดิมและสร้างเศรษฐกิจใหม่ให้ยั่งยืน คือ

1. อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนา โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างความโดดเด่นและเชื่อมโยงสู่สากล
2. ดำรงความเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน
3. สร้างความปลอดภัยในพื้นที่ชายแดนและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว
4. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาโดยขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและสร้างโอกาสในการเรียนรู้เฉพาะด้านและความรู้สมัยใหม่เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนา
5. แก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้แนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง” ร่วมกับมาตรการการดำเนินงานตามนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจน

แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดแผนงานวิจัยนี้คือ ในอำเภอดอยสะเก็ดมีชุมชนไทลื้อที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นตั้งอยู่ในชุมชนเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และชุมชนเห็นควรที่จะพัฒนาให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมอันจะนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมรดกตกทอดน้อยจากโรงเรียนในชุมชนเป็นผู้นำที่ขม่ววิถีชีวิตและวิธีการผลิตสินค้าชุมชนไทลื้อชื่อสินค้าของชุมชนไทลื้อ และชุมชนใกล้เคียง สินค้าเหล่านี้จะถูกพัฒนาสู่มาตรฐานสินค้าชุมชน (OTOP) ไปพร้อม ๆ กันกับการเข้าร่วมโครงการพัฒนาและบริหารจัดการธุรกิจชุมชนเพื่อยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชนระดับประเทศในที่สุด โดยใช้พิพิธภัณฑ์ไทลื้อเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่

การดึงคุณักท่องเที่ยวให้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ อันประกอบด้วย นิทรรศการที่แสดงชาติพันธุ์ไทลื้อ ประวัติความเป็นมา ตลอดจนโบราณวัตถุของท้องถิ่น และเป็นศูนย์รวมผลผลิตที่เกิดจากโครงการต่างๆของชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนไทลื้อ และหาแนวทางพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลค้อยสะเก็ด และสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลวงเหนือ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1. ศักยภาพของชุมชนไทลื้อ อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลค้อยสะเก็ด และสถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลวงเหนือ

1.4 วิธีการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
 - 2.1 ประชุมวางแผน
 - 2.2 ศึกษาแนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 2.3 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเป้าหมาย
 - 2.4 สำรวจพื้นที่เป้าหมายและขอความเห็นชอบในชุมชนเป้าหมาย
 - 2.5 วางแผนและประชุมร่วมกับชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง
 - 2.6 ดำเนินการวิจัยโดยการออกเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลในชุมชนไทลื้อ อำเภอ ค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
 - 2.7 ดำเนินการพัฒนาศักยภาพโดยการศึกษาดูงาน

2.8 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบผลการวิจัยร่วมกับชุมชน

3. การเก็บข้อมูลวิจัย

3.1 ออกสำรวจ สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนไทลื้อ

3.2 จัดเวทีประชาคมกลุ่มย่อยในแต่ละชุมชนเพื่อสรรหาข้อมูลที่ต้องการและใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุดโดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 การจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อติดตามผลงานและประเมินผล

4. แหล่งข้อมูล

4.1 แหล่งข้อมูลบุคคลจากผู้นำชุมชนตัวแทนชุมชนกลุ่มต่างๆ

4.2 แหล่งข้อมูลเอกสารจากชุมชนไทลื้อ ห้องสมุดเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด และเทศบาลตำบลลวงเหนือ

4.3 ร่วมสังเกตศึกษาในแหล่งชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ เขียนเชิงพรรณนาตามประเด็นที่ศึกษา

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ และ เส้นทางการท่องเที่ยว
2. ได้องค์ความรู้ที่จะใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
3. คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ถึงระบบการจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชน ฯ

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. กิจกรรมและการบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่แนวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ดและการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลลวงเหนือ

1.7 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงสังคม – วัฒนธรรม (Socio – Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเน้นการสัมผัสทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสังคม วัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชนบทการท่องเที่ยวในฟาร์ม (Farm Tourism) เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่วลักษณ์นี้ได้แก่ การท่องเที่ยวในหมู่บ้านวัฒนธรรม การจัดที่พักในชุมชน (Home stays) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษามิปัญญา (Indigenous Tourism) การทัศนศึกษา (Educational Tourism) การท่องเที่ยวทางศาสนา (Religious Tourism)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง กิจกรรมและรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมพัฒนาไปด้วยกันแบบองค์รวมและกลมกลืน การท่องเที่ยวดังกล่าวแล้วต้องกระทบต่อระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและรับผลประโยชน์ แต่ต้องสอดคล้องกับหลักวิชาการ

การวิเคราะห์ (SWOT) หมายถึง การพิจารณาจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่เกิดจากทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรมในชุมชน นโยบายของภาครัฐและเอกชน ตลอดจนปัญหาของทางด้านบริการและปัจจัยพื้นฐานของหมู่บ้านในเขตพื้นที่ชุมชนไทลื้อ อำเภอค้อยสะเค็ด จังหวัดเชียงใหม่

ศักยภาพในการรองรับ (Carrying Capacities) หมายถึง ความสามารถของพื้นที่หรือชุมชนท้องถิ่นในเขตชุมชนไทลื้อ บ้านหลวงเหนือ บ้านเมืองวะ บ้านโป่งกุ่ม บ้านหลวงใต้ และบ้านป่าคา ซึ่งสามารถรองรับปริมาณของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวซึ่งเกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนน้อยที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง โดยประชาชนเอง โดยประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร

1.8 ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากชุมชนไทลื้อบ้านป่าคา บ้านลวงเหนือ บ้านเมืองวะ ไม่พร้อมที่จะพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะมีจำนวนชุมชนไทลื้ออาศัยอยู่น้อยประกอบกับไม่มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

